

RIPPL-RÓNAIRÓL BESZÉLTÜNK "PIACSEK BÁCSTI" LÁNYÁVAL

A nagy festő legidősebb rokona, Piasek Margit, a több képen szereplő "Lajos Bócsa" özvegye nyelvenéves. Ott lakik Kaposvár fölött, Rippl-Rónai Róma-villája szomszédságában, a kis présházban, amelynek lugas alól boldogult férje a róma-domb te-
tejeről elgyönyörködött ezámvevősegi munkája után a somogyi
halmok változatos ringásában, vidám ezineiben és a madarak dalá-
ban. Majd ahogy hűvösödött, tett-vett kedve szőlőtőkéi és gyü-
mölcsfái között az est beálltáig. - Ezek az emlékek zsegnak fel
most az özvegyben, magányában, a politikai - ám nyári ünnepékház-
ban, ahová azok a Rajzók, kiárasztat jószomszédai tekintenek be
hozzá, kiknek zsepfedeleles házárt Rippl-Rónai többször megfeszette.

Margit néni - Rónai Lajosné - arcára ismerős azok előtt,
akik figyelemmel lapozgatták a Magyar Művészet 1948 januári számát,
ahol kaposvárotti féltő gonddal őrzött képek reprodukciója szere-
pel. Bűbájos, szines, hűvös a kép: hódoló nézajándék; a szende,
törékeny, párnapos asszony még tartózkodó örömeinek megörökítése.
Rippl-Rónai bizonyos elfogódottsággal jött haza 1892 nyarán Párizs-
ból, hiszen nemcsak kaposi családját jött meglátogatni, de szere-
pelt Lajos Bócsának menyegzőjére is készült. Maga elő képzelte a
bernehajú hajadent és hogy érdekesebbé tegye szépségét, halványzöld-
díszű fekete kalapot hozott Margitkának ajándékkul: Alomszép kis
kalapot, amely könnyed formájával egy ^{lehaszli virágra} ~~lefelé nyíló virág kelyhére,~~
leleményes díszével viszont ^{röpdős pillangóra} ~~hattyúk uszása~~ emlékeztet. Piasek
Margit ~~sápadt~~ arcra ezzel a názzellzöld-bokrétás kalappal fino-
man emelkedik ki a gyönyörű

Kép zölddel ítatott kék
~~háttérrel~~ háttérrel.

Piacsek Margit már néhány éve megvált ettől a képtől is, mint Rippl-Rónai többi képtől, mielőtt férje után nem kap^{ott} megdíjat és már nem akadt más eladnivalója.

Elbeszélgetünk e képről a szállongó űzi levelek között, a padon.

- Azelőtt csak látásból és hírből ismertem a Jókát. Nem képzelem, milyen nagy volt az izgalmam és az örömöm, amikor ezt a csodálatos kis kalapot kibontottam előtte a rajtélyes párizsi csomagból. Soha láttam még ily könnyed és szép kalapot. A színe is mindjárt megtetszett. De úgy éreztem, nem illik hozzám. Boldogult apánk nyugalmazott főerdész volt, hárman voltunk lányok, és Kaposvárott még a legelegánsabb asszonyok sem hordtak ilyen különleges kalapot. Minket pedig eszerénységre nevelt az anyánk. Megköszöntem Jókának a figyelemességét, de nem akartam megtartani a kalapot. Ő kedves bókokat mondott, a tűstént a fejemre helyezte a kis "költeményt", majd a tükörhöz vitt. Láttam, hogy értett az asszonyokhoz. Nagyon meglepett, hogy milyen más és mily szép lettem e kalapban. Ő pedig^{hol} hátrább lépett, hol közelebb jött, megnézett jobbról, balról, elülről, hátsólról, és látezott rajta, hogy tetszen neki vagy - vagy tetszik neki a kalapom. Elfogott a kacérság, elismételgettem: "Nem viselem én ezt a kalapot, ez nagyon fejtűnő. Mit eszólnának hozzá a kaposiak, hogy a visszavonult Piacsek bácsi lánya ilyen észbontó kalapot hord"... Jóska pedig biztatott és egészen belehevült, annyira el akarta hitetni, hogy "igaz" vagyok ebben a kalapban és "ez hozzá ki egészen az egyéniségemet". Mikor látta, hogy még nem győzött meg, így is folytatta: "Margitkám, ezt a kalapot hoztam Neked nászajándékba,

de ha nem tartod meg, Pesten keresek hozzá egy szép asszonyt. Ha viszont e kalappal még Lajos bácsi oldalán kaposi látogatásai-
tokra, akkor még egy némaajándékkal leplek meg: mielőtt vissza-
utazom Párisba, megfestelek ezzel a kalappal mint boldog
fiatalasszonyt."

Jóka
- Minden képért vérzett a szívem, még akkor is, ha azok
rokonokhoz kerültek, akiknél viszontláthatom őket. De gondolhatja,
hogy Lajoson arcképe és ez a festmény hiányzik nekem a legjobban.
Oly jó volt e képre nézni, s felidézni azokat a heteket és éveket,
amikor életemben a legboldogabb voltam. Nézzé meg a szobámat, most
csak fényképeket talál a falakon... Ilyen szép ember volt az én
Lajosom. De itt van jóskáról is egy régi fénykép. Őt is nagyon sze-
rettem.

A szobában minden egyszerű, ezt inkább kopott és csendes-
tos, hogy az erősen meghajló Margit néni látható egészségében
ünfeledten mosolyog és szelíven beszél mindenről.

- Még humorom se legyen? Nagyon fontos a jó humor.
S tudja, mi régi asszonyok hozzá szoktunk, hogy élettársunknak és
környezetünknek akkor is vidám arcot mutassunk, amikor belül min-
den fáj. Ez a fegyelmességgé, ez a kedveskedő hazugság önbizal-
mat is adott nekünk. Jól jártunk vele.

- Tehát Margit néninek köszönhetjük a Piacsek bácsi
képeket? - vetem fel az újabb kérdést. Mesélje el, kérem, hogyan
alkult ki
~~jött létre~~ Rippl-Rónai és Piacsek bácsi szoros kapcsolata!

- Lehet, hogy Jóka ismerte az apámat távolról. Mindenki
ismerte az én apámat Kaposvárott. De csak Lajosommal való házas-
ságunk alkalmával kerültünk egymáshoz közelebb. Amikor még nem

nem festette le. Ebben az időben, amikor nyárranta hazajött, a saját családját festette. Az én kis arcképen, még az "Öreg-
 anyám" című híres képe a Szépművészeti Múzeumban, az első je-
 lentős kaposvári képei. Jóska tulajdonképp akkor került bel-
 dogult apámmal ezorcs kapcsolatba, amikor tíz évvel a házasa-
 ságunk után, 1902-ben Kaposvározt telepedett le és megvette
 a Fő-utca 56. számú kis házat. Igazgatótanító atyja ebben az
 évben tanított utoljára a fő-utca végén levő "Cigli"-iskolában.
 Apám pedig a Fő-utca 62. szám alatt lakott. Nemsokára meghalt
 az anyám. Még két lánytestvérem volt, én voltam a legidősebb;
 édesapja hozzánk jött lakni. Lajosommal a közelben, az Anna-utca
 2-ban laktunk. Innen járt át magányos apám Jóska-hoz. Rippl-Rónai
 szerette a Piscesek bácsit, akivel mint világott látott emberrel
 jól tudott beszélgetni. ^{Helyesebben Jóska,} ~~Wagner~~, a csendes humorú megfigyelő,
 inkább hallgatott. ~~Jóska~~ Nem szeretett hosszan beszélni, de tá-
 lálók voltak eredeti mondásai. Jóhumorú volt apám is, szikár,
 egészséges, érdekes arcú - amilyennek "Rippli" festette. Perze
 Jóska kissé eltillozta nagy orrát és pirosas arczinét, viszont
 tökéletesen megörökítette ^{t.} sajátos mondulataim. Apám unatkozott
 otthon és fölötte kedvelte Jóska francia feleségének, Lázariné-
 nek társaságát. Még nagyon jól mulatott Jóska vázlatai és képei
 alá írt vicces címein. Hogyisne: egyszer pl. megfestette azt a
 kékeszürke karcoszékot, amelyben apám a legzivesebben ült ná-
 luk és ezt a címet adta a kéznek: "Piscesek bácsi element". Akit
 Jóska megtört a közelében - kissé sarkózott volt a legtöbb ember-
 rel szemben - az nem tudta megállni, hogy meg ne szerezze.

- Apám leginkább kaszinózott Lázariné-nál vagy felolva-
 sított neki. Jóska pedig izgett-mozgott körülöttük - egyszer csak
 azt vették észre, hogy rajzol vagy fest. Hagyta, hogy Lázariné és
 apám kedvükre elhelyezkedjenek, úgy mozogjanak és beszéljenek,

ahogy nekik tetszik: vázlatok percek alatt kész volt. Így jötték létre "Piacsek bácsi felolvas Lazariné-nak", "Piacsek bácsi a fekete kredenc előtt",... "Piacsek bácsi a babákkal", "Piacsek bácsi pipálgat"... "Öreg férj, fiatal feleség"...

- Sokszor megdöbbentem, hogyan festett. Érdekes, hogy előbb színnel rakta fel a fővonalakat, ^{egyszer} ~~magyarul~~ elnagyoltan, ezután ezeket a vonalakat barnás színnel megerősítette, majd felrakta a legészlelesebb színfoltokat. S igen furcsa volt számára, hogy már-már negyjadól megfestette a szoba falait, a barna bútorokat, a selyemhuzatos karosszékeket, az alakok testét, ruházatát - és utoljára hagyta a fejeket. Egyszer úgy magyarázta eljárását: "minden egyformán fontos a képen."

- Mikor halt meg Piacsek bácsi? - kértem.

- 1908 novemberében. Körülbelül ebben az időben került Jóska a Róma-világba, de apánk itt már nem látogathatta meg, mert már felőve fekvőbeteg volt anna-utcai házukban.

- Hasonlít a Piacsek bácsit ábrázoló képek mind a fő-
utcai házukban készültek?

- Igen, azokban a szobákban, ahol a "Karácsony", az "Amikor az ember visszaemlékezéseiből él", a "Flox és Filox", és Jóska annyi más feledhetetlen képe. Persze ezt a házat megfestette Jóska az udvar felől is, többször.

- Melyik asszony Margit néni a "Család" című nagy képen?

- Az, akinek egy kislány simult a Gusztó fián, aki ide felkísérte Önt a hegytetőre.

- Mit szeretett Margit néni leginkább Rippl-Rónaisban?

A festőt vagy az embert?

- Mind a kettőt. A bábajos embert akkor szerettem meg Jóskaiban, amikor átadta és megkedveltette velem emlékeztető, legesebb kalapomat. A festőt pedig akkor szerettem meg, amikor olyan képet festett rólam, amelynek most is örömmel idézem vissza. fiatalasszony koromból. Azután hozzászoktam festőmodora változásaihoz. ^{Szűcs Gáborné} Szűcs Gáborné látásra történtek átváltozásai. De ilyeniről én nem tudok beszélni. Az emberről inkább tudok. Dalis természetével Jóska volt a legnagyobb a családban, pedig az apja is, az én Lajosom is szép szál ember volt. Egyenes jellemű és jószívű volt Jóska. Vitatkozni nem szeretett a családi apróságokról. Ha valahol vitatkozta, otthagya a társaságot. Keveset beszélt, legszívesebben művészetről szólt, amikor művészek, írók jártak nála. A Róma-villában sok híres ember megfordult. Így Ady Endre is... Magyon meghatott a Jóskaiban, mennyire szerette a családját. Innen van, hogy olyan sokszor megfestette atyját, édesanyját, a testvéreit. Nem igen járt el hazulról - főképp amikor a Róma-villában lakott, fenn a festői Rómadomb tetején. Néha napokig sem jött le a városba. Szeretett sétálni, de elég volt neki, ha körüljárta kertjét, szőlőjét, elalagaltott a dűlőben, ahonnan oly szép kilátás nyílik.

x

Piacsek Margit néni megható sorsa önkéntelenül Szinyei Mersé Pál volt feleségét juttatja emlékezetünkbe. A "Lilaruhás hölgy" az év telén, százegyedik évében búcsúzott el tőlünk. Három hétig volt beteg, a az utolsó napokig üdítő volt a társalgás. Orvosi bűszkek voltak rá a Hajnal-klinikán. A "Lilaruhás hölgy" fiatal korában egyik legnagyobb festőnknek, Szinyei Mersé Pálnak

augallt néhány gyönyörű képet. Sőt mint százéves szépasszony is megihletett két festőt; feledhetetlenül bölcsé érett nemes vonásait Boldizsár István egyik legjobb arcképén örökitette meg és Szalatnyai József is megfestette. A teljesen elszegényedett Lilaruhás hölgyről a hálás nemzet gondoskodott: szerény szobáczkában élt az Odry Árpád-Művészotthonban.

Piacsek Margit tavaly még nem mosolygott magányában, amikor a tél szűz aggodalmaira gondolt a szélnek, híviharnak kitett dob-
tetőn. - Mit hoz számomra ez a tél? Ki jön át hozzám, hogy megnézzem,
van-e valamine szükségem? - Hisz már a derék Rajzai szomszédot is
eltemették a múlt év augusztusában. Margit néni is megíratta a
hantoknál. El-eltűnődött szegény, mikor jön a tavasz, a nyár, mi-
kor tekint be hozzá kedves ismerőse és hoz-e még számára jó hírt
a pósta?

Piacsek bácsi ismerettségét, a piacsek báccival eltöltött
kedélyes, festéate üsztönző estéket, a művészi értékre egyenlőtlen
Piacsek bácsi-képsorozatot és ezáltal - bizonyos fokig, közvetve -
Rippl-ronai magyarosodó irányát, életművének egyik fontos szakaszát
Margit néninek köszönheti a magyar festőművészet.

Épp ezért néhány kitűnő művészünk ki is állt érte és most
már kap nyugdíjat.

Budapest, XI. Ménesi-ut 69.

GERLÖTHEI JENŐ